

AÇA Mustafa

Karadeniz Technical University

Folklore Studies and the Urban Culture in Turkey: Some Remarks and Recommendations / Türkiye’de Halk Bilim Araştırmaları ve Kentsel Kùltür: Bazı Notlar ile Tavsiyeler

Abstract: With each passing day, important changes take place in the sensory space of the urban people. Concurrent with the social changes, weakening of the social ties, intimacy, sincerity and togetherness of the traditional relations have been dismantling the social structure. The ongoing problem of weakened communication between the urban people and the remedies sought for it, should be one of the prior topics for the social studies. Urban monographic studies aim at addressing this issue, however, the lack of comprehensive monographic approach in most of these studies lead to some shortcomings. Considering the studies subjecting Turkish urban culture, for instance, some focus primarily on historical aspects whereas others focus solely on the physical aspects such as architecture, archeology or art history. Notwithstanding, the elements of material and nonmaterial culture should be examined in a holistic way. The nonmaterial culture topics, such as urban daily life, urban practices and rituals, guilds, neighborhood culture, slangs, jargons, nicknames, gangs and social groups are equally important like the material culture elements. These topics of urban cultural studies are examined thoroughly and methodologically in the Western folklore studies. In Turkey, however, urban folklore studies are not at the desired academic level because of the lack of multidisciplinary perspective.

This study includes remarks and recommendations on addressing the oral culture elements in the urban monographs while referring the problematic issue stated above. Another contribution of this study is the introduction of the sources and the topics that are essential for the researchers of oral culture who focus on the urban culture and the urban life.

Keywords: Urban culture, oral culture, folk-life, tradition, folklore

Giriş

Kùltür bilimlerinin öncü temsilcileri olarak 19. yüzyılın başlarından itibaren gelişmeye başlayan sosyoloji, antropoloji ve folklor, çalışma sahalarını başlangıçta toplumların tarihsel ve kültürel derinliklerine göre belirlemişlerdir¹.

¹ Batı Avrupa’da folklorun ve ilişkili olduğu bilim dallarının gelişimi hakkında pek çok araştırma mevcuttur. Bu araştırmalar arasında karşılaştırmalı bakışıyla önemli bir yere sahip olması sebebiyle bk. Dergah, 1965.

Örneğin antropoloji ve onun şubeleri olarak kabul edilen etnografya ve etnoloji daha ziyade tek katmanlı toplumlara yönelirken folklor, Türk toplumu gibi çok katmanlı toplulukları incelemeyi amaç edinmiştir. Öte yandan antropologlar başlangıçta halkı ilkel kavimlerle bir düşündüklerinden çoğunlukla folkloru kendi alanlarının bir alt şubesi olarak kabul etmişlerdir².

Türk folklorunu, araştırma konuları, yöntemleri ve yaklaşımları itibariyle yabancı folklor ekolleri paralelinde değerlendirme eğiliminde olan geleneksel anlayış, folkloru uzun süre sosyoloji ve kültürel antropolojinin yöntem ve malzemeleriyle ortak bir zeminde buluşturamamıştır. Bu durumun güncel Türk folkloru araştırmalarında da büyük oranda devam ettiğini söylemek mümkündür. Oysa 1930'lu yıllarda Amerikalı antropologlar arasında gündeme gelmeye başlayan ve 1970'li yıllara kadar devam eden bir tartışma, kültürel antropoloji ve paydaşlarının folklorla birlikte Amerika'nın değişen sosyo-kültürel hayatına yönelişe vesile olmuştur. Antropoloji, Umay Günay'ın tek katmanlı topluluklar şeklinde naklettiği ilkel (primitive) topluluklar üzerinde tatbik etmekte ısrarcı olan kimi Amerikalı antropolog ve etnologlar³ ile bu ilim şubelerini folklorun da yardımıyla endüstriyel çevreler de dâhil olmak üzere Amerikan toplumunun çeşitli bölümlerine tatbik etmek gerekliliğini vurgulayanlar⁴ arasında yaşanan bu tartışma, folkloru antropolojinin bir alt dalı olarak görme düşüncesini değiştirmemiş olsa da bu bilim şubelerinin bağımsız veya ortaklaşa biçimde endüstriyel veya kentsel alanlar çoğunlukta olmak üzere karmaşık toplumsal yapıya sahip alanlara yönelmesinde etkili olmuştur. Amerikan antropolojisi ve etnolojisi karmaşık toplumsal yapıyla, semtler ve topluluklar gibi yerel birimlerden, devlet memurları, sosyal sınıflar ve özel meslekî gruplar gibi ortak kesimlerden ve hukuk sistemi ve ideolojiler gibi resmî kurumlardan oluşan kolektif sosyal yapıyı kastetmiştir⁵.

Avrupa ve Amerika kültür bilimlerinin siyasal ve sosyo-kültürel yapı bağlamında karmaşık toplumsal yapılar şeklinde adlandırdıkları kent bağlamı sosyal örgütlenmelere yönelmesi, toplumsal ve siyasal politikalar geliştirmeleri bakımından önemli bir zaruretti. Zira ironik bir biçimde özellikle Amerikan antropolojisinin ilkel toplumlara tanımlamak maksadıyla kullandığı tek katmanlılık Amerikan toplumunun tarihsel ve kültürel yüzeyselliğini ifade etmek için de kullanılabilir. Tarih, çevre ve kültür kapsamlı kurumsal faktörlerin sosyalizasyon üzerinde yarattığı etkiyi ortaya koymak düşüncesiyle çok önceleri gündeme getirilen kültürel ekoloji kavramının,

² Günay, 1987: 24.

³ Kushner, 1969; Spicer, 1974; Weaver, White, 1972.

⁴ Steward, 1950; Clinton, 1977.

⁵ Clinton, 1977: 39.

bir araştırma stratejisi olarak popülerlik kazanarak güncellenmesi de bu dönemde gerçekleşmiştir.

Toplumsal yapıda görülen ve sosyolojik olarak çeşitli şekillerde izah edilmeye çalışılan değişme ve gelişmeler ışığında folklorun araştırma kadrolarına yeni konular eklenmiştir. Araştırmalar tarihi boyunca uzun süre folklorun en saf hâlinin kırsal yaşantılar ve topluluklar arasında tespit edilebileceği yaklaşımıyla kırsal alanlara odaklanan folklor araştırmacıları, coğrafî keşiflerin ve müteakiben sanayi devriminin sosyal ve ekonomik hayat üzerindeki radikal etkileri ile endüstriyel bölgelere yönelmeye başlamış ve Batı Avrupa folklor araştırmaları içinde yeni araştırma şubelerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu eğilim, folklorun dinamik yapısının bütün sosyal gruplar içinde takip edilebileceğinin somutlanması bakımından oldukça önemli bir tecrübe olmuştur. Değişen kabuller ve güncellenen algılar paralelinde folklor ürünlerinin yeni ifade formlarına kavuşabildiğinin, mevcut geleneklerin donuklaşmanın dışında güncellenebildiğinin yahut onlara yenilerinin eklenebildiğinin bir ifadesi olarak çocuk folkloru, kadın folkloru, aile folkloru ve meslek folkloru araştırma şubeleri olarak hızla gelişmişlerdir.

Uygarlıkların gelişme alanları olan kentler folklor bileşenlerinin incelenmesi ve irdelenmesi gereken bir alan olarak ayrıca önemlidir. Kentlerin gelişim süreçleri, mahalle, sokak, ev gibi yerleşim yerleri gibi konulara ek olarak bu unsurlarla ilişkili etnik köken, göç, sosyal statü, eğlence biçimleri gibi bu yapıyı şekillendiren, belirleyen ve halk biliminin araştırma alanına giren konular bütüncül bir bakış açısı ile ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, kent kimliği içinde oluşan her türlü kültürel olguyu halk biliminin inceleme alanına sokacak ve böylece toplumsal çözümlenmeler nesnel ve bilimsel bir zemine oturacaktır. Kültür ürünlerinin üretim ve tüketim dinamiklerinin incelenmesi ve yerelden küresele kazandırılması, kent hayatının çevre kültürlerle etkileşiminden oluşan ürünlerle daha etkin bir şekilde gerçekleşebilir. Çağdaş kentte yaşayan insanlar da, kırsal bölgelerde yaşayan insanlar gibi halk olarak nitelenen gruplar oluştururlar ve bu grupların ürünleri, ortak bir gelenek, bir diğer deyişle ortak bir “kodlar sistemi” içerisinden üretildikleri sürece, halk bilgisini taşıyan ürünler olarak kabul edilirler. Birçok açıdan insanlığın uzun yıllar deneyimleri sonucu oluşan kent yaşamı, yalnızca ekonomik bir örgütlenme biçimi ya da toplu yaşamın gerekliliğine bağlı olarak yeniden düzenlenen yerleşme yeri değil, bunların ötesinde düşünce ve yaşam biçimine etki eden ve yeniden organize edilmiş paylaşımların, görev ve sorumlulukların revize edildiği kimlikler bileşkesidir. Bu bileşke gündelik yaşamdaki organizasyonlara bağlı olarak halk bilgisi kadrolarının içerisinde bulunan unsurları yeniden biçimlendirir. Modernleşmeye bağlı olarak kırsalın homojen yapısının kentte kimliğini sürdürme çabası, kuşaklar arasında aktarma gayretiyle birlikte kültürün sürdürülebilirliğini sağlamak

için yeni mekân ve bu mekânlara bağlı yeni bağlamlar oluşturulmasını sağlamıştır. Kentlerin önemli sorunlarından biri, kırsal kökenli kültürel unsurların aktarılamaması üzerine ortaya çıkmıştır. Halk bilgisi ürünlerinin statik yapısına bağlı olarak kırsal alandan kentsel alana göç edenlerin yeni yaşama alanlarında kırsaldaki kimi bilgi, birikim ve kültürel kimliklerini oluşturan uygulamaların çeşitli nedenlerle sürdürülememesi veya eski küçük kentsel alanda var olan kültür unsurlarının yeni kentsel kültür üretimi ve tüketimi ilişkileriyle uygulanılamaması, yeni kentsel kültürü kendilerine model alan kırsalın da eski uygulamalarını terk etmesi gibi etkenler, kültür kaybının telafisine ve bu kaybın yarattığı çevresel veya kültürel sorunlara çözüm üretilmesine sebep olmuştur⁶.

Kentleşme, toplumsal uygulamalar ve ritüellerin gündelik hayata ait olan geçiş ve organizasyonlarını bozmayacak ve aksatmayacak bir biçimde meydana gelmesi gereken bir olgudur. Kentleşme sürecinde gösterilen çabalara bağlı olarak geleneksel üretim ortamları değişmiş, belirli bir ölçüde önceki yaşam biçiminde sosyo-kültürel sistem kaynaklı kopuşlar yaşanmıştır. Bu duruma bağlı geleneksel olgular, kentleşmenin doğal ortamına uyumlu olarak revize edilmiş bir kültürel ortam oluşturmuştur⁷. Geleneksel kültür taşıyıcıları, özgün yaşam biçimlerini bir şekilde kent yaşamına entegre etmeyi başarmışlar ve özlemini yaşadıkları kodların bir kısmını kent yaşamı içinde yeniden yapılandırmışlardır.

Anadolu merkezli Türk folklor araştırmalarının tarihine bakıldığında halk hayatı bağlamı çalışmaların çok uzun süre kırsal yaşam alanları ekseninde yoğunlaştığı görülmektedir. Kırsal yaşam alanlarının sözlü kültür mirasının muhafazasında daha statik bir yapı arz ediyor olması folkloristlerin bu konu bağlamında kırsala yönelmelerinde etkili olmuştur. Türkiye'nin hızla değişen ve çoğu zaman kırılğan özellikler gösteren sosyo-ekonomik koşulları, kırsaldan kente doğru olan rağbetin son elli yılda hız kazanmasına sebep olmuştur. Göç olgusu bağlamında değerlendirilen bu durum, iktisat, politika, sosyoloji ve folklor gibi sosyal bilim disiplinlerince çoğu zaman disiplinler, kimi zaman da disiplinler arası yaklaşımlarla irdelenmektedir.

Türk halk hayatının kırsal ve kentsel yaşam alanlarındaki formları arasında Batı Avrupalı veya Kuzey Amerikalı kentli-köylü ayrımı türünde derin bir farklılaşmadan bahsetmek elbette mümkün değildir. Ancak böyle bile olsa kırsal yaşantı tecrübelerinin kentsel yaşantıya aktarılması Türk toplum hayatında sıkça görülen hususlardan olmuştur. Sözlü kültür araştırmacısı, bir köy monografisi hazırlarken sınırlı sayıda yazılı kaynaktan yararlanırken malzemelerini çoğu zaman sözlü kaynaklardan temin etmektedir. Kentsel alanlara

⁶ Dede, Yolcu, 2016: 207-208.

⁷ Shayegan, 1991: 66-67.

dönük yazılı kaynağın nispeten daha fazla oluşu monografik çalışmalarda araştırmacıların yazılı kaynaklara daha fazla yönelmelerine imkân tanımıştır. Bu hâl, kültürel materyalin tarihselliğinin takibi ve karşılaştırılması açısından bir avantaj sağlamış olmakla birlikte, kent sözlü kültürünün güncel durumunu tespit etmeyi amaçlayan alan araştırmalarının yetersiz kalmasına sebep olmuştur. “Kent Kültürü” adı ile hazırlanan ve içerisinde folklor başlığına da yer veren çalışmalarda, kent hayatının etnografya ve sözlü kültür mirasının, kırsal alanlara dönük sözlü kültür araştırmalarındaki yöntemlerle tespit ve analiz edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu yöntem tercihinin, yazılı kaynaklardan daha fazla yararlanmanın avantajı da⁸ eklenince kent merkezli sözlü kültürün tarihî tabakalarının öncelikli olarak incelendiği, sözlü kültürün mevcut durumuna gereken ilginin gösterilmediği ve folklorun kentsel alanları hedef alan yeni araştırma konularının irdelenmediği rahatlıkla görülebilmektedir. Bu tercih sebebiyle, kültürün kendisini oluşturan unsurlarla birlikte değişmez ilkesi olan “devamlılık” ilkesi takip edilemez olmuştur.

Bugüne kadar hazırlanan ve genelde “kent kültürü” adı verilen çalışmaların kent⁹ hayatının folklor dağarcığını ele alan bölümlerinde mevcut tercihlerin etkisiyle sözlü kaynaklara yeterince itibar edilmediği görülmektedir. Oysa kent yaşamına ve kültürüne ait pek çok önemli bilgi hâlihazırda kent sakinlerinin sözel hafızasında yaşamaktadır. Kent yaşantısına ve kültürüne dair çalışmalarla yazılı hafızaya aktarılan malzemeler harcanan tüm mesaiye rağmen oldukça sınırlıdır. Durumun böyle olmasında folkloristlerin kent hayatına dönük algıları belirleyici olmuştur. Zira kent kültürüne ait unsurların folklor araştırma konularının neresinde olduğu ve nasıl incelenmesi gerektiği problemi üzerinde yeterince çalışılmamıştır. Sorunu daha açık şekilde ortaya koymak için şu örnek yeterli olacaktır. Lisans veya lisansüstü

⁸ Türk folklor araştırmalarının kaynakları üzerinde durulurken genellikle yazılı ve sözlü kültür kaynaklarından ve bunların kapsamlarından bahsedilmektedir. Kent folkloru araştırmalarında da bu iki kaynak grubundan faydalanma gerekliliği ortak kanaattir. Ancak yazılı kaynaklardan yalnızca ekonomi, tarih, coğrafya, siyaset gibi alanlara dönük sonuçlara ulaşılmamalı, unsurların sözlü kültüre veri sağlayan kısımlarının keşfedilmesine dönük yeni bir bakış açısıyla sonuçlar çeşitlendirilebilmelidir. Örneğin Osmanlı Arşivlerinde tespit edilen bir belgede sözlü kültüre dönük sınırlı malumat olsa bile bu belgeyi sadece bir tarih vesikası olarak değerlendirmek alışılâ gelen tek yönlü çalışmaların devam etmesi anlamına gelecektir.

⁹ Kentsel mekânlar, bu insanlık yaratımı ve insanlık durumunun bir bütünü, birer gündelik hayat mekânı, insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatıları içeren mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayatın geçtiği mekânlar, yaşamın öznel ve psikolojik süreçlerinin geçtiği, algı ve deneyimlerin bilince, kişiliğe ve anılara dönüştüğü yerler olarak inşa edilirken, kişilerin mekâna yüklediği farklı kimliklerle şekillenmektedir. Kentsel mekânlar, bu yönüyle hem kentin kamusal benliğini ve kimliğini inşa etmekte hem kişilerin kimliğini ve kişiliğini şekillendirmekte, hem de yaşanan medeniyetlerin birer tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır (Güleç-Solak, 2016: 14).

öğretim programlarının halk bilimi derslerinde alan araştırmasına dönük teorik bilgiler verildikten sonra uygulama çalışmaları başlatılır. Derleme yapımları için sahaya (çoğu zaman kendi sosyo-kültürel çevrelerine) yönlendirilen öğrenciler arasında sınırlı sayıda folklorik malzemeye ulaşanlar kent merkezlerinde yaşayan öğrenciler olurlar. Bu öğrenciler yeterli folklor malzemesine ulaşamadıklarından şikâyet ederler. Oysa sosyal grup veya halk grubu şeklinde adlandırılan ve köken, meslek, akrabalık, inanç, cinsiyet, yaş, sağlık, mekânsal yakınlık ve alışkanlık birlikteliği gibi çok sayıda faktöre göre belirlenen¹⁰ kentsel tabanlı zümrelerin her birinin özgün folklor yaratıcısı oldukları uzun süredir bilinen ve takip edilebilen bir gerçektir¹¹. Bu konuya dönük olarak 1970’li yıllardan itibaren Batı Avrupa ve Kuzey Amerika antropolojisi ve folkloru içinde gerçekleştirilen tartışmaların ortak sonucu, her bir kentsel grubun katılımcıları üzerinden yaratıcısı ve aktarıcısı olduğu folklor dağarcığının tespiti ve analizinin, kent folklorunun güncel durumunun değerlendirilebilmesinde hayati önem taşıdığıdır.

Kent kültürü araştırmalarının folklor bileşenlerine tarihsel veri sağlayabilecek kaynaklarda da oldukça geniş bir çeşitlilik söz konusudur. Bu kaynakların titiz bir biçimde incelenmesi ve içerdikleri verilerin yorumlanabilmesi hâlinde folklorun art zamanlı örnekleri daha doğru değerlendirilmiş olacaktır. Seyahatnameler, Osmanlı dönemi tarih yazarlığının örnekleri, Osmanlı ve Cumhuriyet arşivi belgeleri, nüfus defterleri, tahrir defterleri, şer’iyye sicilleri, sicill-i ahvâl defterleri, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait salnâmeler¹², folklor ve etnografya kapsamlı bildiri ve bibliyografya kitapları, mimari ve arkeoloji¹³ envanterleri, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait sefaret raporları vb. gibi kaynakları sadece siyasi, sosyal ve ekonomik tarih kaynakları olarak görmemek gereklidir.

¹⁰ Redfield, 1996: 1-3.

¹¹ Konuya dönük tespit ve önerilerden bazıları için bk.: Dundes, 1995; 1998; 2005; Burke, 1996; Bauman, 2005; Sims ve Stephens, 2011; Amos, 1997; Fine, 1979; vd.

¹² Salnamelerin folklor araştırmalarındaki önemine dikkat çeken araştırmacıların başında Nail Tan ve M. Sabri Koz gibi isimler gelmektedir. Bu isimlerin çalışmalarından bazıları için bk. (Tan, 1997; Koz, 2001).

¹³ Kültür envanteri kavramı içinde yer alan başat unsurlardan birisi olan arkeolojik mirasın tespiti yolunda yüzey araştırmaları ve bunlara ait sonuçların ortaya konulduğu çalışmalar değinilmesi gereken diğer bir kaynak grubudur. Bu çalışmalar çoğu zaman kent kültürü araştırmalarında yararlanılması gereken diğer disiplinlerle bütüncül bir perspektifte ele alınmadığı için arkeoloji ve sanat tarihi alanında hazırlanmış ihtisas çalışmaları olarak kalmışlardır. Oysa kentsel mimarinin usul ve üslubunun yanı sıra bu konutlardaki gündelik hayat ve bu gündelik hayata dair unsurlar, mahalle hayatı ve bu hayata dair zümreler, sosyal normlar gibi çok geniş bir konu yelpazesi kent kültürünün gelişim süreçlerini takip etmek bakımından oldukça önemlidir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren Amerika’da yapılan pek çok folklor araştırması dikkatini “folklife” (halk hayatı) olarak adlandırılan alana yöneltmiştir.

Sonuç

Kent kültürü bağlamli araştırmalarda, planlanan çalışma bu kültür çevresinin sınırlı bir alanını da kapsasa, tamamını da kapsasa yerel veya ulusal özellikler gösteren tarihî, popüler ve akademik yazılı kültür kaynakları, her iki türdeki çalışmalara da önemli veriler sağlayacaktır. şüphesiz kent kültürünün daha özel bir alanına (etraflarında kendilerine özgü bir meslek folkloru oluşan balıkçılık, kalayılık, debbağlık gibi meslek grupları veya kentli yaşamın eğlence kültürü vb.) yönelen araştırmalarda araştırılan konuya ışık tutacak daha özel kaynaklara da yönelmek zarureti vardır.

Kapsamı ne olursa olsun kent kültürü araştırmaları mahalli tarzdaki tarih, folklor, ekonomi, coğrafya, sosyoloji, arkeoloji, sanat tarihi, etnografya ve antropoloji çalışmalarıyla alışverişe açık olmalıdır. Zira bütüncül bir kültür araştırmasının ortaya çıkmasında kültürün yaratını ve yaşayanı konumunda olan insan topluluğunun, maişet kaynakları, iklim ve coğrafya, tarih ve dil gibi somut ve soyut belirleyici ve konumlandırıcı faktörlerden bağımsız olarak ele alınması ulaşılan sonuçların bilimsel geçerliliğini sorgulanır hle getirecektir.

Kent kültürü çalışmalarında tarihî, coğrafî, kültürel ve sosyal arka plan tarihsel derinlikte arşiv malzemesine dayalı olarak art zamanlı olarak ele alınırken, yaşayan maddi kültür unsurları, etnografya, sözlü kültür ve bütün kadroları ile halk yaşamı, katılımlı gözlem tekniği ile derlenip incelenmelidir. Böylesi bir çalışmada halkın elinde bulunan bilgi ve yazılı, basılı, görsel ve resmi belgelerin ciddi bir ekip tarafından derlenip arşivlenmesi gerçek bir kent arşivi ve kültür envanteri açısından vazgeçilmezdir. Böyle bir envanter olmadan kültür turizmi, müzecilik, eğitim vb. gibi sosyal planlamalar eksik kalacaktır.

Kent kültürü araştırmalarında yararlanılacak malzeme, sadece uzak veya yakın geçmişle sınırlandırılmamalıdır. Kent yaşamının ele alınan tüm cep-heleri tarihî bağlamlarıyla araştırılmalı, dnden bugüne sosyal, ekonomik ve kültürel algıda ortaya çıkan değişim ve dönüşüm tespit edilmeye çalışılmalıdır. Bugün çoğu zaman kentin mimari kültürünü geri kazanmaya dönük restorasyon çalışmaları bağlamında kullanılan “kentsel dönüşüm” kavramı belki de bu yolla daha kapsamlı şekilde yeniden anlamlandırılmış olacaktır.

References

- BAUMAN Richard (2005): Halkbilimi'nin Farklı Kimliği ve Sosyal Tabanı, *Milli Folklor*, No. 9 (65), pp. 152-159
- BEN AMOS Dan (1997): şartlar ve evre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru, *Milli Folklor*, No. 5 (33), pp. 74-87

- BURKE Peter (1996): Yeniçağ Başında Avrupa Halk Kültürü, Ankara
- CLINTON Charles A. (1977): The Use of Cultural Ecology in an Urban Occupational Group, *Anthropological Quarterly (Golden Anniversary Special Issue on Industrial Ethnology)*, No. 50 (1), pp. 39-44
- DEDE Mehmet Emin, YOLCU Mehmet Ali (2016): Eskişehir Kent Kimliğinde Kırım Tatar Mutfağının Etkisi, *Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi (Sempozyum Özel Sayısı)*, 2016, No. 2 (7), pp. 207-214
- DUNDES Alan (1998): Halk Kimdir?, *Millî Folklor*, No. 5 (37), pp. 139-153
- DUNDES Alan (2005): Folklor Nedir?, *Millî Folklor*, No. 9 (65), pp. 127-129
- DUNDES-RENTELN Alison, DUNDES Alan (1995): Folk Law – Essays in the Theory and Practice of Lex Non Scripta, Vol. I, Madison-Wisconsin
- FINE Gary Alan (1979): Small Groups and Culture Creation: The Ideoculture of Little League Baseball Teams, *American Sociological Review*, 44, pp. 733-745
- GÜLEÇ-SOLAK Sevcan (2016). Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, No. 6 (1), pp. 13-37
- GÜNAY Umay (1987): Folklor Nedir?, *Türk Folkloru Araştırmaları 1987*, pp. 23-30
- İLGÜREL Mücteba (1975): Şer'iyeye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 28-29, pp. 123-166
- KOZ M. Sabri (2001): Adana Vilayet Salnamelerinde Yatırlar, Ziyaretler, in: Koz M.S., Artun E. (eds.), Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı, İstanbul, pp. 470-486
- KUSHNER Gilbert (1969): The Anthropology of Complex Societies, *Biennial Review of Anthropology 1969*, 6, pp. 80-131
- SHAYEGAN Daryush (1991): Yaralı Bilinç, Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni, İstanbul
- SIMS Martha C., STEPHENS Martine (2011): Living Folklore, Utah
- SPICER Edward H. (1974): The Problem and Meaning of Structural Change in AAA., *Anthropology News*, No. 15 (2), pp. 1-13
- STEWART Julian H. (1950): Area Research, Theory and Practice, New York
- TAN Nail (1997): Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler, İstanbul
- WEAVER Thomas, WHITE Douglas John (1974): The Anthropology of Urban Environments, Colorado